

OPIS MODUŁU ZAJĘĆ/PRZEDMIOTU (SYLABUS)
dla przedmiotu *Teoria i filozofia prawa* na kierunku *Prawo*

I. Informacje ogólne

1. Nazwa modułu zajęć/przedmiotu – **teoria i filozofia prawa**
2. Kod modułu zajęć/przedmiotu – **10-TFP-22-pj-s, 10-TFP-22-pj-n**
3. Rodzaj modułu zajęć/przedmiotu (obowiązkowy lub fakultatywny) – **obowiązkowy**
4. Kierunek studiów – **prawo**
5. Poziom kształcenia (I lub II stopień, jednolite studia magisterskie) – **jednolite studia magisterskie**
6. Profil kształcenia (ogólnoakademicki / praktyczny) – **ogólnoakademicki**
7. Rok studiów (jeśli obowiązuje) – **IV**
8. Rodzaje zajęć i liczba godzin
Studia stacjonarne: 60 h W, 15 h ĆW
Studia niestacjonarne: 30 h W
9. Liczba punktów ECTS – **8 punktów**
10. Imię, nazwisko, tytuł / stopień naukowy, adres e-mail wykładowcy (wykładowców*) / prowadzących zajęcia
prof. dr hab. Marek Smolak (smolak@amu.edu.pl)
prof. UAM dr hab. Marzena Kordela (kordela@amu.edu.pl)
dr Maciej Dybowski (dybowski@amu.edu.pl)
dr Mikołaj Hermann (m_hermann@wp.pl)
dr Michał Krotoszyński (michal.krotoszynski@amu.edu.pl)
11. Język wykładowy – **język polski**
12. Moduł zajęć/przedmiotu prowadzony zdalnie (e-learning) – **nie**

*proszę podkreślić koordynatora przedmiotu

II. Informacje szczegółowe

1. Cele modułu zajęć/przedmiotu
  - 1) **zapoznanie studentów z podstawowymi zagadnieniami teorii i filozofii prawa: omówienie sporów o istotę prawa: ontologia prawa, jego obowiązywanie, poznanie prawa, w tym także relacje między prawem a moralnością,**
  - 2) **w części teoretycznoprawnej, prowadzonej w konwencji analitycznej teorii prawa, celem jest nadto przekazanie studentom wiadomości o trzech procesach: tworzeniu prawa, wykładni tekstów prawnych oraz o stosowaniu prawa; studenci zostają zaznajomieni przede wszystkim z różnymi koncepcjami wykładni prawa oraz mają osiąść umiejętność dokonywania aktów wykładni i uzasadnianie konkluzji interpretacyjnych,**
  - 3) **przyswojenie przez studenta wiedzy z zakresu systemu prawa jego elementów, rozumowania i argumentacji prawniczej.**
2. Wymagania wstępne w zakresie wiedzy, umiejętności oraz kompetencji społecznych (jeśli obowiązują)
  - 1) **podstawowa wiedza w zakresie stanowienia, obowiązywania, funkcjonowania, interpretowania i stosowania obowiązującego prawa polskiego, odpowiadająca treści kształcenia modułu *Prawoznawstwo*,**
  - 2) **brak szczególnych wymagań w zakresie umiejętności i kompetencji społecznych.**

3. Efekty kształcenia (EK) dla modułu i odniesienie do efektów kształcenia (EK) dla kierunku studiów

Symbol EK dla modułu zajęć/przedmiotu	Po zakończeniu modułu i potwierdzeniu osiągnięcia EK student /ka:	Symbole EK dla kierunku studiów
TFP_01	Zna podstawowe pojęcia i zagadnienia teorii filozofii prawa.	K_W01-04 K_U01 K_K01-03, 06-13
TFP_02	Rozumie zagadnienia jurysprudencji, umieszczając je we współczesnym kontekście.	K_W01-04 K_U01, 10 K_K01-03, 06-13
TFP_03	Zna źródła prawa, jego podstawy oraz rozwój historyczny, potrafi wskazać drogę ewolucji poszczególnych systemów prawnych, tradycji i praktyki prawniczej.	K_W01-04 K_U01 K_K01-03, 06-13
TFP_04	Zna wzajemne powiązania, jakie zachodzą między prawem a moralnością oraz innymi społecznymi zjawiskami, takimi jak polityczne ideologie, ekonomia czy religijne i moralne konwencje.	K_W01-04, 07-14, 17 K_U01, 03, 10 K_K01-03, 06-13
TFP_05	Potrafi przeprowadzić poprawnie wykładnię prawa i wnioskowanie prawnicze.	K_W01-04, 07-14, 17 K_U01, 04 07 K_K01-03, 06-135
TFP_06	Zna działanie prawa jako narzędzia społecznej kontroli oraz zna wpływ stosowania prawa na sytuację jednostek w kategoriach sprawiedliwości i praw człowieka.	K_W07-14, 17 K_U01, 05, 07 K_K01-03, 06-13
TFP_07	Potrafi komunikować się w języku prawnym i prawniczym.	K_W07-14, 17 K_U01, 06, 07 K_K01-03, 06-13

4. Treści kształcenia z odniesieniem do EK dla modułu zajęć/przedmiotu

Opis treści kształcenia modułu zajęć/przedmiotu	Symbol/symbole EK dla modułu zajęć/przedmiotu
1. Teoria prawa a filozofia prawa: odmienność pytań stawianych w filozofii i teorii prawa, status metodologiczny teorii a status metodologiczny filozofii prawa.	TFP_01-03, 07
2. Filozoficznoprawne spory wokół pojęcia prawa i jego obowiązywania. Podstawy legitymizacji porządku prawnego.	
2.1. Pozytywizm prawniczy – jusnaturalizm – realizm prawniczy.	TFP_02-07
2.2.1 Dyskurs prawniczy oparty na argumentacji prawnonaturalnej dotyczący: – źródeł prawa; – treści norm prawa naturalnego; – stosunku treści norm prawa naturalnego do treści norm prawa pozytywnego; – rozwiązywania sprzeczności prawa pozytywnego i prawa natury.	
Ilustracją powyższych zagadnień są wybrane koncepcje jusnaturalizmu: Św. Tomasz – prawo wieczne, prawo boskie, prawo naturalne a prawo ludzkie; G. Radbruch – problem nieludzkiego prawa pozytywnego; Arystoteles – idea sprawiedliwości; I. Kant – prawo natury o zmiennej treści;	TFP_02-07

L. Fuller – wewnętrzna moralność prawa; J. Finnis – koncepcja dóbr podstawowych.	
2.2.2. Dyskurs prawniczy oparty na argumentacji pozytywistycznej dotyczący: – źródeł prawa; – treści norm prawa pozytywnego oraz systemu prawnego; – stosunku treści norm prawnych do norm moralnych; – rozwiązywania sprzeczności prawa pozytywnego a norm moralnych.	TFP_02-07
Ilustracją powyższych zagadnień są wybrane koncepcje pozytywizmu prawniczego: – J. Austin – prawo jako rozkaz suwerena; – H.L.A. Hart – prawo jako związek reguł pierwotnych i wtórnych, wewnętrzny aspekt reguły pozytywnej, minimum treści prawa natury, dyskrecjonalność sędziowska i otwarta tekstowość; – prawniczy pozytywizm instytucjonalny: O. Weinberger i N. MacCormick – prawo jako fakt instytucjonalny; – H. Kelsen – koncepcja normy podstawowej i systemu prawnego.	TFP_02-07
2.2.3. Dyskurs prawniczy oparty na argumentacji realistycznej dotyczący: – źródeł prawa (<i>law in books a law in action</i>); – podstaw obowiązywania prawa; – podstaw wydania decyzji sędziowskiej. Ilustracją powyższych zagadnień są wybrane koncepcje realizmu prawniczego: – L. Petrażyckiego psychologizująca teoria prawa; – amerykański realizm prawniczy.	TFP_02-07
3. Antypozytywistyczna rewolucja i krytyka prawa natury. 3.1. Ronald Dworkin: – integralna koncepcja prawa; – reguły a zasady; – ważenie zasad; – moralność polityczna wspólnoty politycznej; – koncepcja jednego właściwego rozstrzygnięcia; – prawo jako fakt interpretacyjny; – brać prawa poważnie; – nieposłuszeństwo obywatelskie. 3.2. Teoria prawa autopojetycznego G. Teubnera: – systemowa wizja prawa; – operacyjna zamkniętość i poznawcza otwartość systemów autopojetycznych. 3.3. Teoria prawa komunikacyjnego J. Habermasa: – akt mowy; – roszczenia ważności dyskursu praktycznego; – komunikacyjna wizja prawa. 4. Antyliberalny zwrot w filozofii prawa – republikanizm: – dobro jednostki a dobro wspólne; – państwo jako dobro wspólnoty politycznej – nowe zadania państwa republikańskiego: – postmodernizm w filozofii prawa; – jurysprudencja feministyczna; – hermeneutyka prawnicza.	TFP_02-07
5. Tworzenie prawa: – proces prawodawczy jako proces polityczny i jako sekwencja czynności konwencjonalnych.	TFP_02-07

<ul style="list-style-type: none"> – pojęcie i rodzaje faktów prawotwórczych. – Z. Ziemińskiego rozwinięta koncepcja źródeł prawa. 	
<p>6. Spory o pojęcie wykładni prawa:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wybrane koncepcje wykładni tekstu prawnego: analityczna teoria wykładni i hermeneutyka prawnicza jako metoda interpretacji tekstu prawnego; – derywacyjna koncepcja wykładni prawa; pojęcie tekstu prawnego i jego osobliwości; przepis prawny a norma prawna; fazy wykładni prawa i rodzaje dyrektyw wykładni; – analiza językowa i aksjologiczna w procesie wykładni prawa. 	TFP_02-07
<p>7. Stosowanie prawa:</p> <ul style="list-style-type: none"> – modele stosowania prawa; stosowanie prawa a interpretacja prawa; – ideologie stosowania prawa. 	TFP_02-07
<p>8. Argumentacje i topiki prawnicze:</p> <ul style="list-style-type: none"> – retoryka prawnicza jako technika zdobywania akceptacji dla głoszonych twierdzeń, norm czy ocen; – argumentacja prawnicza jako technika racjonalnego uzasadniania wartości i norm. 	TFP_02-07
<p>9. Sprawiedliwość:</p> <ul style="list-style-type: none"> – spór o pojęcie sprawiedliwości; – podmioty, którym należy się sprawiedliwość; – sprawiedliwość rozdzielcza i formuły sprawiedliwości; – sprawiedliwość wyrównawcza; – sprawiedliwość społeczna; – teoria sprawiedliwości J. Rawlsa; – teoria sprawiedliwości R. Nozicka 	TFP_02-07
<p>10. Doktryna cywilnego nieposłuszeństwa.</p>	
<p>11. Spór o koncepcje państwa prawnego.</p>	TFP_02-07
<p>12. Ekonomiczna analiza prawa.</p>	
<p>12. System prawny i jego cechy.</p>	TFP_02-07
<p>13. Koncepcje normy prawnej.</p>	

5. Zalecana literatura:

Literatura podstawowa:

Morawski L., *Główne problemy współczesnej filozofii prawa. Prawo w toku przemian*, Warszawa 1999. Rozdziały: II, III, IV, XI.

Zirk-Sadowski M., *Wprowadzenie do filozofii prawa*, Zakamycze 2000. Rozdziały: w części pierwszej – piąty, siódmy i ósmy, w części drugiej – pierwszy.

Stelmach J., Sarkowicz R., *Filozofia prawa XIX i XX wieku*, Kraków 1998. Rozdziały: IV, V, VI, VII, VIII.

Wronkowska S., Ziemiński Z., *Zarys teorii prawa*, Poznań 1997. Rozdziały: 1, 3, 5, 7, 8, 11.

Literatura uzupełniająca:

Dworkin R., *Biorąc prawa poważnie*, Warszawa 1998.

Finnis J., *Prawo naturalne i uprawnienia naturalne*, Warszawa 2001.

H.L.A., *Pojęcie prawa*, Warszawa 1998.

Morawski L., *Główne problemy współczesnej filozofii prawa. Prawo w toku przemian*, Warszawa 1999.

Rawls J., *Teoria sprawiedliwości*, Warszawa 1994.

Stelmach J., Sarkowicz R., *Filozofia prawa XIX i XX wieku*, Kraków 1998.

Ziemiński Z., *Podstawowe problemy prawoznawstwa*, Warszawa 1980.

Zirk-Sadowski M., *Wprowadzenie do filozofii prawa*, Zakamycze 2000.

6. Informacja o tym, gdzie można zapoznać się z materiałami do zajęć, instrukcjami do laboratorium, itp.:

Informacje o charakterze i dostępności materiałów potrzebnych do zajęć przekazują prowadzący zajęcia na początku roku akademickiego.

III. Informacje dodatkowe

1. Metody i formy prowadzenia zajęć umożliwiające osiągnięcie założonych EK (proszę wskazać z proponowanych metod właściwe dla opisywanego modułu lub/i zaproponować inne)

Metody i formy prowadzenia zajęć	✓
Wykład z prezentacją multimedialną wybranych zagadnień	X
Wykład konwersatoryjny	X
Wykład problemowy	X
Dyskusja	X
Praca z tekstem	X
Metoda analizy przypadków	X
Uczenie problemowe (Problem-based learning)	X
Gra dydaktyczna/symulacyjna	
Rozwiązywanie zadań (np.: obliczeniowych, artystycznych, praktycznych)	X
Metoda ćwiczeniowa	X
Metoda laboratoryjna	
Metoda badawcza (dociekania naukowego)	
Metoda warsztatowa	
Metoda projektu	
Pokaz i obserwacja	
Demonstracje dźwiękowe i/lub video	
Metody aktywizujące (np.: „burza mózgów”, technika analizy SWOT, technika drzewka decyzyjnego, metoda „kuli śnieżowej”, konstruowanie „map myśli”)	
Praca w grupach	X
Inne (jakie?) -	
...	

2. Sposoby oceniania stopnia osiągnięcia EK (proszę wskazać z proponowanych sposobów właściwe dla danego EK lub/i zaproponować inne)

Sposoby oceniania	Symbole EK dla modułu zajęć/przedmiotu					
	TFP_01 - 07					
Egzamin pisemny	X					
Egzamin ustny	X					
Egzamin z „otwartą książką”						
Kolokwium pisemne	X					
Kolokwium ustne	X					
Test	X					
Projekt						
Esej						

Raport						
Prezentacja multimedialna						
Egzamin praktyczny (obserwacja wykonawstwa)						
Portfolio						
Inne (jakie?) -						
...						

Nie wszystkie treści kształcenia muszą być zrealizowane na wykładach lub ćwiczeniach – niektóre mogą być przez prowadzącego zalecone do samodzielnego opracowania przez studentów w ramach oczekiwanej od nich tzw. pracy własnej. Niektóre treści kształcenia mogą być – wedle uznania poszczególnych prowadzących – przedmiotem wyłącznie ćwiczeń; wiedza w ich zakresie podlega wówczas ewentualnemu sprawdzeniu w trybie zaliczenia i nie jest wymagana na egzaminie, chyba że wykładowca postanowi inaczej. Przykładowe – podstawowe – pytania-zadania egzaminacyjne oraz zaliczeniowe podają prowadzący na zajęciach.

3. Nakład pracy studenta i punkty ECTS

Forma aktywności		Średnia liczba godzin na zrealizowanie aktywności
Godziny zajęć (wg planu studiów) z nauczycielem		Studia stacjonarne: 60 h W, 15 h ĆW Studia niestacjonarne: 30 h W
Praca własna studenta*	Przygotowanie do zajęć	Studia stacjonarne: 30 h
	Czytanie wskazanej literatury	60 h
	Przygotowanie pracy pisemnej, raportu, prezentacji, demonstracji, itp.	Studia stacjonarne: 20 h
	Przygotowanie projektu	-
	Przygotowanie pracy semestralnej	-
	Przygotowanie do egzaminu / zaliczenia	Studia stacjonarne: 55 h Studia niestacjonarne: 150 h
	Inne (jakie?) – e-learning (studia niestacjonarne)	-
...	-	
SUMA GODZIN		240
LICZBA PUNKTÓW ECTS DLA MODUŁU ZAJĘĆ/PRZEDMIOTU		8

* proszę wskazać z proponowanych przykładów pracy własnej studenta właściwe dla opisywanego modułu lub/i zaproponować inne

Student otrzymuje wszystkie ww. punkty ECTS za zaliczenie całego modułu *Teoria i filozofia prawa*, tzn. za ostateczne zaliczenie z oceną pozytywną egzaminu z tego przedmiotu oraz – w przypadku studiów stacjonarnych – zaliczenie ćwiczeń. Upřednie zaliczenie ćwiczeń jest na studiach stacjonarnych warunkiem przystąpienia do egzaminu.

4. Kryteria oceniania wg skali stosowanej w UAM:

bardzo dobry (bdb; 5,0): student prezentuje bardzo dobry poziom wiedzy i umiejętności scharakteryzowanych powyżej w ramach opisu efektów kształcenia dla tego modułu, a przy tym w najwyższym stopniu dba o poprawność i kulturę języka

dobry plus (+db; 4,5): student prezentuje niemal bardzo dobry poziom wiedzy i umiejętności scharakteryzowanych powyżej w ramach opisu efektów kształcenia dla tego modułu, a przy tym pieczołowicie dba o poprawność i kulturę języka

dobry (db; 4,0): student prezentuje dobry poziom wiedzy i umiejętności scharakteryzowanych powyżej w ramach opisu efektów kształcenia dla tego modułu, a przy tym dba o poprawność i kulturę języka

dostateczny plus (+dst; 3,5): student prezentuje wyższy od minimalnego poziom wiedzy i umiejętności scharakteryzowanych powyżej w ramach opisu efektów kształcenia dla tego modułu, a przy tym zasadniczo dba o poprawność i kulturę języka

dostateczny (dst; 3,0): student prezentuje minimalny poziom wiedzy i umiejętności scharakteryzowanych powyżej w ramach opisu efektów kształcenia dla tego modułu, a przy tym minimalnie dba o poprawność i kulturę języka

niedostateczny (ndst; 2,0): student nie prezentuje nawet minimalnego poziomu wiedzy i umiejętności scharakteryzowanych powyżej w ramach opisu efektów kształcenia dla tego modułu bądź zupełnie nie dba o poprawność i kulturę języka